

פרשה & הלכה למעשה

"הלומד על מנת לעשות,
מספיקין בידו ללמוד וללמד
לשמור ולעשות"
(אבות ד' ה')

עלון מס': 14

לא לשכוח:

מוריד הטל – ברכנו

מעשה שהיה

שמירת השבת – המבחן של היהודי!

משה מונטיפיורי, שידוע היה כעשיר גדול שסייע רבות לאחיו היהודים, נולד בשנת 1784 בעיר ליוורנו באיטליה, שם גם נולד אביו. אימו היתה מצאצאי מגורשי ספרד אשר התבססו בלונדון, אנגליה, כאחת ממשפחות הסוחרים המכובדות. שנות ילדותו היו באנגליה בעיר לונדון. כאשר היה בן 27 נשא את יהודית ברנט, בת הקהילה ההולנדית, לאישה. מונטיפיורי, על אף עושרו, נשאר נאמן לתורת ישראל, ומכוח זה נבעה אהבתו ליהודי העולם שנזקקו לעזרתו. אחותה של יהודית היתה נשואה לנתן רוטשילד, אחד הסוחרים האדירים ביותר ורבי הכישרון באנגליה, שהיה עמוד התוף של הבורסה בלונדון. עסקיהם של השניים התרחבו מעבר לגבולות אנגליה לכל אירופה. מונטיפיורי הקים את חברת הגז הבינלאומית שסיפקה אור לכמה מערי אירופה, ואט אט החליפו את מנורות הנפט שהיו עד אז.

כשהיה מונטיפיורי בן 40, כבר נחשב לאחד המיליונרים הגדולים. כל עסקיו ועובדיו שבתו בשבת ובחג, אף שיכל להרויח הון, אך נאמנותו לדבר אלוקים היתה ללא סייג, ומכך ראו בו נאמן, ישר וחרוץ. בין הסוחרים הרבים שנשאו ונתנו עימו היה אחד העשירים הגדולים באנגליה, לורד עתיר נכסים ובעל השפעה, שעשה את כל עסקיו רק בתיווכו של מונטיפיורי.

פעם אחת בליל שבת, בזמן שישבו משה ויהודית מונטיפיורי בסעודת ליל שבת, הגיע שליח מאת הלורד, והזמין אותו לבוא אליו בדחיפות בענין עסק גדול שיכול להכניס לו הון רב. אמר מונטיפיורי לשליח: "לא אוכל להענות לכבוד הלורד, כיון שהיום יום שבת קודש, ואף בעד כל הון שבעולם לא אחלל את היום הקדוש בעסקי מסחר". לאחר שעה קלה הופיע השליח פעם נוספת והציע: "אדוני הלורד מבקש בכל לשון של בקשה אם תוכל להענות לו ולבוא אליו ללא כל דיחוי ואין אפשרות לדחות אף ביום נוסף את האפשרות להרויח הון רב". ענה לו מונטיפיורי בשלילה. פיו של השליח נפער בתימהון, ואמר לו להודיע ללורד: "על אף הכרת התודה, אך גם בעבור כך – לא אתכחש לאמונתי בבורא עולם, ולא אחלל את השבת שהיא יום ברית בין עמנו לבוראנו."

חלפה השבת, וביום ראשון נתבקש מונטיפיורי על ידי שליח להגיע אל הלורד האנגלי. בשלוחה גמורה, ללא חשש, ובביטחון עז באמיתות החלטתו, הלך מונטיפיורי לאחוזת הלורד. כשהגיע למקום, זהרו פניו של הלורד, וכאשר ישבו לבד אמר לו הלורד: "אני מודה לך מאוד על שעמדת על דעתך וסרבת לחלל את השבת למרות הפצרותי. עלי להודות על האמת, שום עסק לא עמד על הפרק, אך בשבת ביקר אותי אחד מידידי, ותוך כדי שיחה פרץ בינינו ויכוח. חברי טען שכל היהודים תאבי בצע, וימכרו את כל הקדוש להם בעבור כסף, אני עמדתי על דעתי שזהו שקר וכזב, וכדי לבחון מי משנינו צודק, העמדנו אותך במבחן. ואתה עמדת במבחן."

שביעי של פסח – למעשה

חג שביעי של פסח – שיא האמונה בה'

יום שביעי של פסח, הוא המשך ישיר של יציאת מצרים. שבעה ימים הלכו עם ישראל במדבר כאשר יצאו ממצרים. ביום השביעי השיג אותם פרעה, שבינתיים הספיק להתחרט על שחרורם. הוא השיג אותם עומדים על הים, כך שהם היו סגורים מכל הכיוונים, ועבשיו רק נשאר לפרעה וצבאו האדיר והמיומן, לתפוס אותם ולהחזירם למצרים. עם ישראל הרגיש ממש בין הפטיש לסדן, כאשר עוד רגע הפטיש יורד עליהם, והם חוזרים לשעבוד. מה עושים ברגעי אימה שכאלה? כמו כל יהודי, מתפרצת לה זעקת אימה מתוך הלב לבורא עולם שהביא אותם עד הלום. 'יוצעקו בני ישראל אל ה'."

אך בורא עולם אינו רוצה כאן זעקות תפילה, במצב כזה ישנה דרך אחת לצאת מהמצב. הוא מורה למשה רבנו: 'דבר אל בני ישראל ויסעו'. פשוט תמשיכו להתקדם. מה? לאן? לקפוץ לתוך המים? הרי זו התאבדות מוחלטת. אך משה רבנו, המנהיג שנבחר לתווך בין בורא העולם לעם הנבחר, יודע להעביר את המסר. הוא מסביר להם בשפה פשוטה: "בורא עולם אכן רוצה שתיכנסו לתוך המים". 'ומה יקרה בהמשך, נטבע כולנו?' הם מתחללים. 'אין זה מעניינכם כלל', משיב להם משה, 'בכל מקרה אתם בידי, מה שצריך לקרות יקרה בכל אופן'.

מה ההסבר? בשביל מה להיכנס לים? אמנם עם ישראל כבר ראה עד היום במשך השנה האחרונה, נסים ונפלאות מעל לדרך הטבע. אך עד היום לא נדרש מהם כלום לשם כך. הנסים הגיעו מרצון הקב"ה לאחר התראה שהתרה משה רבנו בפרעה. כאן, כאשר הם עומדים על הים, נדרש מהם לראשונה משהו, השתדלות שבזכותה הם יזכו להינצל, בזכותה יהיו ראויים לנס הגדול שצריך להתרחש כאן.

איזו השתדלות מצד עם ישראל תהיה גדולה וחזקה מספיק בכדי שיעשה להם הנס הגדול? במצבים כאלה ישנה 'עצת פלא': אמונה ובטחון מוחלט בבורא עולם. אומר להם משה רבנו 'נדרש מכם אמונה כל כך חזקה ואמיתית עד כדי הקרבה ומסירות נפש. בורא עולם רוצה שתיכנסו לתוך הים מתוך אמונה מוחלטת ובטחון אמיתי שיהיה כאן נס, בלי שום צל של ספק. והעם הנבחר, מאמינים בני מאמינים, מבינים מיד את העניין, וזה מה שהם עושים. קופצים לתוך הים ומתחילים להתקדם. המים מגיעים עד המותניים והם ממשיכים ללכת. המים כבר מגיעים עד הצוואר ועדיין הולכים והולכים, מתוך אמונה עיוורת בבורא. בלי שום חישובים שכליים כאלה ואחרים. עד שזה קורה! הים נפתח לפניהם, לכל האופק והם מתחילים ללכת בתוך הים ביבשה. לא נאריך בתיאור הניסים הרבים שקורים בתוך הים, כפי שמתואר במדרש. אך בשונה מכל הניסים שהיו להם עד היום, הפעם כל זה קורה בזכות דבר אחד: 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו'.

ידוע מאמר חז"ל 'קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף'. וכן 'קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף'. מה ההשוואה בין פרנסה וזיווג לקריעת ים סוף? ללמד אותנו שבשניהם כדי להצליח חייבים אמונה מוחלטת, אפילו עיוורת, בבורא עולם. רק אז באה הישועה.

הלכה למעשה

דיני ומנהגי ספירת העומר

א. נאמר בתורה (ויקרא כ"א ט"ז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה". וקיבלו רבותינו ז"ל, שפירושו 'ממחרת השבת' היינו למחרת יום טוב הראשון של פסח שהוא יום שבתון, ולא שבת בראשית, להוציא מלב הצדוקים שהיו אומרים ממחרת השבת זה שבת בראשית. לפיכך מצות עשה לספור ספירת העומר החל מליל ט"ז בניסן עד סוף שבעה שבועות.

ב. ומכל מקום הואיל ונאמר (דברים ט"ז ט'): "שבעה שבועות תספור לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות", דהיינו משעת קצירת העומר, בזמן הזה שאין לנו קצירת העומר, ולא את קרבן העומר שהיה קרב בבית המקדש בט"ז ניסן, אין מצות ספירת העומר אלא מדרבנן, זכר למקדש. וכן היא דעת רוב הפוסקים [ובכללם: רבינו ישעיה, הר"ה, הרוקח, התוס', מהר"ם מרוטנבורג, הרא"ש, רבינו יוחנן, הרשב"א, ארחות חיים, נימוקי יוסף, אהל מועד, האבודרהם, רבינו פרץ, הסמ"ק, הכל בו, העיטור]. ומרן הש"ע, ולפיכך יש להשמיט מנוסח "לשם יחוד" שלפני ספירת העומר את הנוסח: "הרינו באים לקיים מצות עשה של ספירת העומר כמו שכתוב בתורה וספרתם לכם וכו'", מאחר שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן.

ג. מי שבירך על ספירת העומר, ובעת ברכתו היה סבור שהיום הוא כך וכך לעומר, ולפני שספר נזכר מיד שהיום אינו כך וכך, ימשיך מיד ויספור את העומר, ולא יחזור לברך.

ד. צריך לברך קודם שיספור העומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העומר". ואף על פי שספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, מכל מקום אפשר לומר בנוסח הברכה "וצונו", הואיל ונאמר בתורה "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך", והוי כאילו הקדוש ברוך הוא בעצמו צונו לקיים מצות רבותינו ז"ל. וכמו שמברכים בנוסח כזה על הדלקת נרות חנוכה ועל נטילת ידים ושאר מצות דרבנן. ומכל מקום אם ספר ספירת העומר בלי ברכה יצא ידי חובתו, שאין ברכות מעכבות.

ה. נוסח הספירה הוא "לעומר" ולא "בעומר". וכשמגיע לשבעה ימים, אומר: "היום שבעה ימים לעומר, שהם שבעה ימים".

ו. אין לברך שהחיינו על ספירת העומר. א. כיון שהספירה נתקנה זכר למקדש, ב. אין מברכים שהחיינו על מצוה שבדיבור.

ז. נשים פטורות ממצות ספירת העומר, הואיל ויש לה זמן קבוע. וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. ואם רצו לספור בלי ברכה רשאות. אבל אינן רשאות לברך, שהיא ברכה לבטלה. ועל פי הסוד טוב שהנשים לא תספורנה כלל העומר אף בלי ברכה.

ח. מצוה לחנך את הקטנים לספור את העומר בכל יום, ויש לחנכם לספור עם ברכה כדת. וקטן ששכח לספור איזה לילה בימי הספירה רשאי להמשיך לספור בברכה משום חינוך.

ט. מצות ספירת העומר צריכה להיות בעמידה. וסמכו חז"ל דין זה על הנאמר (דברים ט"ז ט'): "מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה

שבועות", אל תקרי בקמה אלא בקומה. ומכל מקום אם מנה מיושב יצא. וזקן או חולה שקשה להם לעמוד רשאים לספור העומר לכתחילה כשהם יושבים, שכל שעת הדחק כדיעבד דמי.

י. מצוה על כל אחד ואחד מישראל לספור ספירת העומר בעצמו, שנאמר "וספרתם לכם", בלשון רבים, שתהיה ספירה בפי כל אחד. ומכל מקום אם נתכוון לצאת בספירת שליח צבור, וגם השליח צבור נתכוון להוציא, יוצא ידי חובתו בשמיעה, שהשומע כעונה.

יא. הואיל ונחלקו הפוסקים אם מצות צריכות כוונה, ולדברי האומרים שאין המצות צריכות כוונה, כל ששמע מהשליח צבור, או אדם אחר, את הברכה והספירה של העומר, אף על פי שלא נתכוון לצאת ידי חובה, נראה שיצא ידי חובה בשמיעתו, ולא יוכל לברך אחר כך כשיספור בעצמו. ואף על פי שההלכה היא שמצות צריכות כוונה כמבואר בשלחן ערוך (סימן ס"ד), מכל מקום בספק ברכות יש לחוש להאומרים שאין מצות צריכות כוונה. הילכך טוב הדבר שיאמר בפירוש בתחילת ימי הספירה, "אני מכין שבכל לילה מן הלילות של ספירת העומר בשנה זו, שלא לצאת ידי חובת הברכה והספירה של העומר בשמיעתי אותם מפי השליח צבור, או אדם אחר, אלא רק כשאברך ואספור העומר בעצמי".

יב. זמן ספירת העומר בלילה, ולכתחילה נכון לספור אחר צאת הכוכבים, והוא כשמונה עשר רגעים אחר שקיעת החמה. (והוא כשלש עשרה וחצי דקות זמניות אחר שקיעת החמה). וכן מנהג המדקדקים במצוות להמתין לצאת הכוכבים. וטוב שיקבעו סדר לימוד בין מנחה למעריב, כדי שיגיע זמן קריאת שמע וזמן ספירת העומר. ומכל מקום ציבור שסיימו תפלת ערבית מיד אחר השקיעה, ואינם ממתינים עד צאת הכוכבים, וקיים חשש שחלק מן הציבור ישכח לספור העומר, ויפסידו לגמרי מצות הספירה, יכולים לספור העומר בברכה בבין השמשות, שהואיל וספירת העומר בזמן הזה מדרבנן, ספקא דרבנן לקולא. אבל כל עוד שלא שקעה החמה אין לספור העומר בברכה בשום פנים.

יג. מנהג יפה אף נעים בכמה קהילות מישראל שבימי הספירה בין מנחה לערבית קוראים מעט מפרקי אבות, ושומעים מפי תלמיד חכם מוסר השכל מעניין הנאמר בפרקי אבות, דבר הלמד מענינו, וממשיכים בזה עד שיגיע זמן צאת הכוכבים, כדי שיספרו העומר בזמנו דהיינו אחר צאת הכוכבים. ונמצא מצוה גוררת מצוה, שבכדי לקיים המצווה מן המובחר לספור אחר זמן צאת הכוכבים, לומדים תורה ברבים.

יד. מי ששאל אותו חברו אחר השקיעה, כמה הלילה לספירת העומר? ישיבנו: אתמול היה כך וכך לספירה, שאם יאמר לו היום כך וכך (אפילו בלשון לעז) לא יוכל לברך אחר כך על ספירת העומר, משום שההלכה שאם מנה ולא בירך יצא. ומכל מקום אם ענה רק המספר של הלילה ההוא, ולא אמר תיבת "היום" יוכל לחזור ולספור בברכה. אבל אם אמר היום כך וכך, אפילו ענה בלשון לע"ז, אינו יכול לברך על העומר באותו לילה. וכן אם ענה לו "היום כך וכך לעומר", אף על פי שלא כיון בליבו לצאת ידי חובה, מכל מקום אין לו לחזור ולספור שוב בברכה. אך אם בשעה שאמר היום כך וכך נתכוון בפירוש שלא לצאת ידי חובה, חוזר וסופר בברכה.